

Türkiye’de Dört Yıllık Üniversite Eğitiminin Sonunda Kim Kazanır? Hukuk Fakültesi Örneği

Who Benefits From Four-Year Higher Education in Turkey? A Case Study of Law School

Filiz GÖLPEK

ÖZ

Birçok ülkede, refah devleti uygulamalarına dayanan bir yükseköğretim sistemi geçerlidir. Bu sistemde hizmetler esas olarak devlet tarafından, parasız olarak veya çok düşük ücretlerle sunulmaktadır. Hizmetler, vergilerle finanse edildiği için ilave kaynakların sağlanamamasına ve faydalananların gerçek bir fayda-maliyet karşılaştırması yapmalarını gerektirmediği için etkinsizliğe yol açmaktadır. 80’li yılların başından itibaren, hem güçlü teorik ve ampirik nedenlerle hem de kamu finansmanı sınırlamalarının etkisiyle, eğitim gibi birçok kamu hizmetinin sunulmasında piyasa mekanizmalarına bir yöneliş söz konusu olmuştur. Bu yönelişle birlikte etkinlik ve ilave kaynakların harekete geçirilmesi konularının sağlam bir zeminde tartışılması için eğitim hizmetlerinden kimin faydalandığı sorusuna cevap aranmaya başlanmıştır. Çalışmanın amacı, Türkiye’de yükseköğretim kademesinde fayda-maliyet analizi yöntemlerinden biri olan içsel getiri oranı tekniği ile özel ve sosyal getiri oranlarını hesaplayarak bu kamu hizmetinden bireyin mi yoksa toplumun mu faydalandığını tespit etmektir. Hesaplamalardan elde edilen bulgular, dört yıllık üniversite eğitiminin sonucunda bireyin toplumdan daha fazla kazandığını göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: Yükseköğretim finansmanı, Etkinlik, Fayda-maliyet analizi, Getiri oranı

ABSTRACT

In many countries, a higher education system which is based on welfare state practices prevails. In this system, the services are substantially provided by the state free of charge or at quite low prices. Since the services are financed by taxes, additional sources cannot be provided; and because of the fact that it doesn't entail a real cost benefit comparison by the users, it leads to inefficiency. From the early 80s on, there has been a tendency towards the marketing mechanisms in the provision of many public services such as education due to both strong theoretical and empirical reason, and the restrictions in public financing. Together with this tendency, the question of who benefits from education services is tried to be answered in order to discuss the stimulation of activities and additional resources on a reasonable base. The aim of this study is to determine whether it is the individual or the society who benefits from this public service at the higher education level by calculating private and social return rates through internal return rate technique which is one of the cost benefit analysis method. Findings from calculations have shown that the individual gains more than the society after a four-year university education.

Keywords: Finance of higher education, Efficiency, Benefit-cost analysis, Return rate

GİRİŞ

Eğitim, klasik bir sınıflandırmayla, bireylere ve topluma parasal ya da parasal olmayan çeşitli faydalar (getiri) sağlamaktadır. Bireylerin ve toplumun ne kadar getiri elde ettiklerini tespit etmek için de özel ve sosyal getiri değerleri üzerinde durulmaktadır. Literatürde, genel olarak, ilk ve orta öğretim kademelerinde toplumun, yükseköğretimde bireylerin getiri elde ettiği kabul görmektedir. Bu, ilk ve ortaöğretimde kamusal finansmanın,

yükseköğretimde özel finansmanın olması gerektiğini ima etmektedir. Buna göre, yükseköğretimde kamu harcamalarının azaltılması, özel harcamaların artırılması ve eğitim hizmetlerinin maliyetleri ile faydası arasında ilişki kurarak, faydasının maliyetinden fazla olması sağlanmalıdır.

Dolayısıyla, eğitimin fayda ve maliyetlerinin tanımlanıp ölçülmesi gerekmektedir. Ancak, maliyetleri hesaplamanın nispeten kolay olmasına karşılık, faydaların belirlenmesi son derece zordur. Bu-

Filiz GÖLPEK (✉)

Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Gaziantep, Türkiye
Hasan Kalyoncu University, Faculty of Economics, Administrative and Social Sciences, Gaziantep, Turkey
filiz.golpek@hku.edu.tr

Geliş Tarihi/Received : 04.07 2012

Kabul Tarihi/Accepted : 11.02.2013

nun temel nedeni, iktisat teorisindeki homojen çıktı varsayımının eğitim söz konusu olduğunda uygun olmamasıdır. Genelde hizmetlerin önemli bir özelliği olan bu durum, eğitimde çıktının ve faydaların tanımlanmasını ve ölçülmesini zorlaştırmaktadır (Hanushek, 1986: 1157; Le Grand & Robinson, 1994: 55; Hanushek, 1996: 10).

Eğitimde fayda-maliyet analizleri, çoğu zaman, Keynesgil yatırım analizindeki karşılığı sermayenin marjinal etkinliği olan içsel getiri oranına dayandırılmaktadır. İçsel getiri oranı, yatırım projelerinin doğrudan karşılaştırılmasına imkân vermekte ve ekonomide sermayenin fırsat maliyetini temsil eden bir faiz veya iskonto oranı varsayımı yapılmasına gerek olmadan kullanılabilir (Cohn, 1979: 109; Psacharopoulos & Woodhall, 1985: 31; Blaug, 1987: 332; Bedi & Gaston, 1999: 110).

İçsel getiri oranı yöntemi ile özel ve sosyal getiri oranları hesaplanmaktadır. Özel getiri oranı, eğitimin maliyetleri ve faydaları arasındaki ilişkiyi bireyler açısından ölçerken, sosyal getiri oranı bu değerlendirmeyi toplum açısından yapar (Aslan, 2002: 225). Bu konu hakkında aralarında farklı eğitim kademelerine, ülke gruplarına ve eğitim yatırımları ile fiziki yatırımların getiri oranlarının karşılaştırılmasına ilişkin olanların da yer aldığı çok sayıda ampirik çalışma yapılmıştır (Psacharopoulos & Woodhall, 1985: 15-22; Tatlıoğlu, 1990: 24-25; Woodhall, 1994: 20-23; Hicks, 1994: 51-54; Coombs & Hallak, 1994: 96-100; Rozada & Menendez, 2002: 341). Tartışmalı olmakla birlikte, bu çalışmaların vardığı bazı genel sonuçlar şu şekilde özetlenebilir: Eğitimin birinci ve ikinci kademelerinde sosyal getiri oranları, üniversite kademesinde ise özel getiri oranları daha yüksektir. Başka bir ifadeyle, üniversite öncesi eğitimin faydaları büyük ölçüde topluma yönelik iken, üniversite eğitiminin faydaları daha çok mezun olanlar için söz konusu olmaktadır.

Çalışmanın amacı, fayda-maliyet analizinde kullanılan içsel getiri oranı tekniği ile Türkiye’de üniversite eğitimden kimin faydalandığını tespit etmektir. Çalışma, giriş ve sonuç dahil dört bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde, önce eğitimin özel ve sosyal getiri oranlarına ilişkin teorik çerçeve ele alınmış, daha sonra literatür taraması yapılarak farklı araştırma bulgularının analizine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, getiri oranı tekniği ile yükseköğretim kademesinde bireyin ve toplumun kazanç ve maliyeti hesaplanmıştır. Genel lise ve üniversite mezununun kamu sektöründe istihdam edilmesiyle elde edeceği brüt ve net maaş tutarları hesaplanarak kazanç akımı ölçülmüştür. Maliyetler ise, özel ve sosyal olmak üzere hesaplanmıştır. Özel maliyetler dört yıllık eğitim süresi esas alınarak; sosyal maliyetler ise yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcama tutarı dikkate alınarak hesaplanmıştır. Hesaplamalar sonucunda ortaya çıkan bulguların değerlendirildiği sonuç bölümünde ise, dört yıllık üniversite eğitiminin sonucunda bireyin toplumdan daha fazla kazandığı görülmüştür.

Eğitim, klasik bir sınıflandırmayla, bireylere ve topluma parasal ya da parasal olmayan çeşitli getiriler sağlamaktadır. Bireylerin ve toplumun ne kadar getiri elde ettiklerini tespit etmek için de özel ve sosyal getiri değerleri üzerinde durulmaktadır. Bu konudaki çalışmalarda, genel olarak ilk ve ortaöğretim kademelerinde sosyal, yükseköğretim kademesinde özel getirilerin

ağır bastığına dair sonuçlar elde edilmiştir (Psacharopoulos & Patrinos, 2004: 118; Blau, 1996: 3; Card & Krueger, 1996: 33-42; Aslan, 1998: 302; Rozada & Menendez, 2002: 15; Psacharopoulos, 2008: 245).

Özel içsel getiri, eğitim gören bireyin elde ettiği ve topluma yansımaya faydalardır. Bu faydalar, eğitimin bireye, gelecekte istihdam olasılığını, verimliliği ve kazanma kapasitesini artırarak daha fazla gelir elde etmesini, dolayısıyla daha fazla mal ve hizmetten yararlanmasını sağlayacak biçimde ortaya çıkmaktadır. Parasal olarak ifade edilen bu faydalar, özel maliyetler ile karşılaştırılmakta ve bireyin özel getiri oranı olarak ifade edilmektedir (Cohn, 1979: 146-49; Woodhall, 1994: 19; Hicks, 1994: 51-54).

Özel getiri oranı konusundaki çalışmalarda ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve ekonomik sistemleri ne olursa olsun, eğitimle kazanç arasında olumlu bir ilişki bulunduğu özellikle yükseköğretim kademesinde yüksek kazançlar elde edildiği görülmüştür (Miller, 1977a: 72; Psacharopoulos, 1985: 117; Mora & Garcia, 1999: 110; Meuret, 2001: 73; Hans, 2005: 23). Mesela, bu oran, Afrika ülkelerinde %32, Latin Amerika ülkelerinde %23 ve gelişmiş ülkelerde %12 (Kanellopoulos & Psacharopoulos, 1997: 585); ABD’de lise mezunları için %13, kolej mezunları için %20 (Saxton, 2000: 3); Belçika’da %13, Almanya’da %8, Kore’de %11, Hollanda’da %7, Portekiz’de %18, İtalya’da %9 ve Türkiye’de %19’dur (OECD, 2011). Güney Afrika’da işçiler, ortaöğretim mezunu iken yükseköğretim mezunu olmakla ücret gelirini %27 arttırmıştır (Wabu & Schultz, 1996: 335; Hertz, 2003: 1367).

ABD’nde yapılan farklı çalışmalarda, mühendislik, hukuk, muhasebe ve ekonomi alanlarından mezun olanların elde ettiği kazancın eğitim, dil, tarih, sanat alanlarından mezun olanlarından yaklaşık %50 daha fazla olduğu (Dalton, 1990); ilk-ortaöğretim mezunu bir işçinin 16,808 \$, fakülte mezunu çalışanın da 46,285 \$ kazandığı (Saxton, 2000) ve yükseköğretim mezunlarının kazançlarının ilköğretim mezununkinden %83 daha fazla olduğu görülmüştür (Vedder, 2004: 677).

Beton ve Ertek tarafından Kuzey Kıbrıs için yapılan çalışmada, eğitimin düzeyi yükseldikçe kazançların da buna paralel arttığı; yükseköğretim mezunlarının ortaöğretim mezunlarından yaklaşık %37 daha fazla kazanç elde ettikleri görülmüştür (Akalin, 1980).

M. Özelli tarafından yapılan, *The Estimates Of Private Internal Rates Of Return On Educational Investment In The First Turkish Republic, 1923-1960* adlı çalışmada yükseköğretim kademesinde özel getiri oranı yaklaşık %3 (Özelli, 1960: 176); A. Kruger tarafından yapılan *Türk Yükseköğretiminde Getiri Oranları* adlı çalışmada %25 (Saatçi, 1985: 32); G. Akalin tarafından *Yükseköğretim Karma Malına Maliyet-Fayda Analizi’nin Uygulanması* adlı çalışmada da yaklaşık %11’dir (Akalin, 1980).

F. Türkmen tarafından yapılan *Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkinin Araştırması* adlı çalışmada, lise kademesindeki genel eğitim ile mesleki eğitimin getiri oranlarının birbirlerine oldukça yakın olduğu; ilköğretim kademesinde bu oranın yaklaşık %23, ortaöğretimde %8 ve yükseköğretimde yaklaşık %28 olduğu görülmüştür (Türk-

men, 2002). Z. Tek'in *Türk Yükseköğretiminde Maliyet-Fayda Analizi ve Harç Uygulaması* adlı çalışmasında yükseköğretim mezunu bireyin, lise mezunu bireyden yaklaşık iki katı daha fazla bir ücret geliri elde ettiği görülmüştür (Tek, 1987). A. Kesik'in *Türkiye'de Yükseköğretimde Yeni Bir Finansman Modeli Önerisi* adlı çalışmasında bu oran yaklaşık %16'dır (Kesik, 2005). F. Gölpek'in *Adalet ve Etkinlik Amaçları Bakımından Yükseköğretimde Finansman Politikası* adlı çalışmasında bu oran yaklaşık %40'dır (Gölpek, 2008: 272).

Sosyal getiri, bireyin kendine mal edemediği toplumun diğer üyelerine yansıyan faydalardır. Bu faydalar, vergi gelirlerinin artması ve topluma eğitimi bireylerin verimliliğini artırması suretiyle milli gelire katkı sağlaması şeklinde yansımaktadır (Aslan, 2002: 225). Sosyal getiriler, sosyal içsel getiri oranı ile ölçülmekte ve toplumun kaynak dağılımı konusundaki kararları için bir ölçüt olarak kabul edilmektedir. Buna göre, sosyal getiri oranı, eğitimin bir bütün olarak toplum tarafından yüklenilmesi gereken sosyal maliyetleri ile topluma sağlayacağı beklenen faydalar arasındaki ilişkiyi ölçmektedir (Woodhall, 1994: 20).

Sosyal getiri oranı özel getiri oranında olduğu gibi, ülkelerin gelişmişlik düzeyine ve eğitim kademelerine göre farklılık göstermektedir. Mesela, yükseköğretim kademesinde sosyal getiri oranı, Afrika ülkelerinde yaklaşık %32, Latin Amerika ülkelerinde yaklaşık %23, gelişmiş ülkelerde yaklaşık %12'dir (Psacharopoulos, 2008: 249). Bu oran Arjantin'de ortaöğretim kademesinde %8, yükseköğretimde %18, Brezilya'da sırasıyla %15-%22, Şili'de sırasıyla %12-%24 ve Bolivya'da sırasıyla %8-%14'dür (Vedder, 2004: 677). OECD verilerine göre bu oran, yüksek gelirli ülkelerde düşük, gelişmekte olan ülkelerde yüksektir: Danimarka'da %6, Kanada'da %8, Hollanda'da %7, İsveç'te %4, Portekiz'de %18 ve Türkiye'de %9'dur (OECD, 2011).

YÖNTEM VE UYGULAMA

Yöntem

Türkiye'de dört yıllık fakülte eğitimi sonucu kimin kazandığı 2005 yılı verileri ile ölçülmüştür. Önce özel ve sosyal kazançlar ve maliyetler, daha sonra da içsel getiri oranları hesaplanmıştır. Genel lise ve üniversite mezununun kamu sektöründe istihdam edilmesiyle elde edeceği brüt ve net maaş tutarları hesaplanarak kazanç akımı ölçülmüştür.

Kazançlar, 657 Sayılı Devlet Personel Kanunu'nun aylıklara ilişkin çizelgelerinden yararlanılarak elde edilmiş ve memurların maaşları dışında ek bir gelir elde etmedikleri varsayılmıştır. Lise ve üniversite mezunu personelin kazanç akımları oluşturulmuş, üniversite mezunu personelin kazanç hesabında bir avukatın kazanç verileri elde edilmiştir.

Maliyetler, özel ve sosyal olmak üzere hesaplanmıştır. Sosyal maliyetler, yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcama tutarı esas alınarak, özel maliyetler de dört yıllık eğitim süresi esas alınarak hesaplanmıştır. Dolaylı maliyetler, Devlet Personel Kanunu'na göre vazgeçilen aylıklardan yararlanarak hesaplanmıştır. Doğrudan özel maliyetler için hukuk fakültesi esas alınmıştır.

Uygulama

Bu bölümde, minimum özel ve sosyal kazançlar ile doğrudan ve dolaylı maliyetler hesaplanmıştır.

Kazanç verileri

Kazanç verilerini elde etmek için 657 Sayılı Devlet Personel Kanunu'nun aylıklara ilişkin çizelgelerinden yararlanılmıştır. Özel ve sosyal kazançları elde etmek için 2005 yılı Ocak ayındaki genel lise mezunu ve üniversite mezunu personelin brüt ve net maaşları esas alınmıştır. Personele ait özel kazanç akımları için net maaşı, sosyal kazanç akımları için de verginin dahil olduğu brüt maaşları esas alınmıştır. Ortalama çalışma süresi 38 yıl olarak kabul edilmiştir: 23.5.2002 tarihinde kabul edilen 4759 sayılı kanun gereği 1.1.2005 tarihinde kamu sektöründe istihdam edilen dört yıllık fakülte mezunu ile genel lise mezunu bir personelin çalışma sürelerinin ortalaması alınmıştır.

Devlet Memurları Kanunu'nun aylıklara ilişkin çizelgelerinden lise ve üniversite mezunlarına ödenen yıllık tutarlarının hesaplanması ve bunların farklarının bulunması ile sosyal kazançlar; vergi ve diğer kesintilerin düşülmesiyle de özel kazançlar elde edilmiştir.

Memurlar için ödenen aylık net maaşın 12 ile çarpılması sonucu yıllık rakama ulaşılmış, bulunan bu rakamın da tekrar 38 ile çarpılması sonucu aranılan özel kazanç tutarına ulaşılmıştır. Bir üniversite mezunu personelin kazancı, avukat kadrosu esas alınarak hesaplanmıştır. Benzer şekilde, memurlara ödenen aylık brüt maaşın 12 ile çarpılması ve bunun da tekrar 38 ile çarpılması sonucu sosyal kazanç tutarına ulaşılmıştır:

- a. Lise mezunu personelin 2005 yılı Ocak ayındaki net maaşı aylık 528,04; brüt maaşı 832,67 TL'dir. Buna göre, özel kazancı ($K_{\text{Ö Lise mezunu}}$);

$$\left(\sum_{i=18}^{56} K_{\text{Ö Lise mezunu}} \right) = 528,04 \text{ TL} \times 12 \text{ ay} \times 38 \text{ yıl} \\ = 240.786,24 \text{ TL olur.}$$

- Lise mezunu personelin sosyal kazancı ise ($K_{\text{S Lise mezunu}}$);

$$\left(\sum_{i=18}^{56} K_{\text{S Lise mezunu}} \right) = 832,67 \text{ TL} \times 12 \text{ ay} \times 38 \text{ yıl} \\ = 379.697,52 \text{ TL olur.}$$

- b. Avukatın 2005 yılı Ocak ayındaki net maaşı aylık 873,56 ve brüt maaşı 1.198,71 TL'dir. Buna göre, özel kazancı ($K_{\text{Ö Avukat}}$);

$$\left(\sum_{i=22}^{60} K_{\text{Ö Avukat}} \right) = 873,56 \text{ TL} \times 12 \text{ ay} \times 38 \text{ yıl} \\ = 398.343,36 \text{ TL olur.}$$

Sosyal kazancı ise ($K_{S_{Avukat}}$);

$$\left(\sum_{n=22}^{60} K_{S_{Avukat}} \right) = 1.198,71 \text{ ₺} \times 12 \text{ ay} \times 38 \text{ yıl}$$

$$= 546.611,76 \text{ ₺ olur.}$$

Maliyet verileri

Bu başlık altında doğrudan ve dolaylı maliyetler hesaplanmış ve dört yıl içinde maaşların değişmediği varsayılmıştır. Maliyet hesaplamalarında, özel ve sosyal maliyetler hesaplanmış ancak, kazanç hesaplamalarından farklı olarak dört yıllık süre esas alınmıştır.

Doğrudan Maliyetler (M)

Doğrudan maliyetleri, sosyal ve özel maliyetler olmak üzere ele alınmıştır. Doğrudan özel maliyet verileri, hukuk fakültesine göre, doğrudan sosyal maliyet verileri de dört yıl olmak üzere hesaplanmıştır.

Doğrudan sosyal maliyet verileri (M_s), devletin öğrenci başına yaptığı harcamalardan oluşmaktadır. Bu çalışmada, yükseköğretimde kayıtlı tüm örgün öğretim öğrencileri dikkate alınmıştır. Buna göre, 2005 yılında devlet öğrenci başına 4.095 ₺ harcama yapmıştır (YÖK, 2005). Bu harcama tutarının dört yıl içinde değişmediği varsayılmış, dört ile çarpılması sonucu istenilen doğrudan sosyal maliyet rakamına ulaşılmıştır. Buna göre, devletin dört yıllık doğrudan sosyal maliyeti (M_s);

$$\sum_{n=18}^{22} M_s = 4.095 \text{ ₺} \times 4 \text{ yıl}$$

$$= 16.380 \text{ ₺ olur.}$$

Doğrudan özel maliyet (M_o) hesabında, daha önce yapılan çalışmalarda ölçüt olarak, Yurt-Kur tarafından öğrencilere verilen burs/kredi miktarı esas alınmıştır. Ancak, bu çalışmada, diğer çalışmalardan farklı olarak ailelerin ÖSS için yaptıkları harcamalar ile hukuk fakültesinde okutulan temel kitaplar, ders araç-ge-

reçleri, katkı payları, barınma, yemek ve ulaşım harcamalarına ait veriler dikkate alınarak bir öğrencinin doğrudan özel maliyeti hesaplanmıştır. Hesaplamalar sonucu elde edilen rakamların dört ile çarpılması sonucu istenilen doğrudan özel maliyet tutarına ulaşılmıştır.

Ailelerin sınav hazırlığı için yaptığı harcamalar, adayın bir yükseköğretim programına yerleşmesiyle son bulmaktadır. Bu nedenle, ÖSS harcamaları, doğrudan özel harcamalara bir defaya mahsus olmak üzere katılmıştır. Diğer harcamalar ise, öğrencinin dört yılda mezun olduğu varsayılarak hesaplanmıştır. Buna göre, doğrudan özel maliyet tutarı (M_o) 11.532 ₺ olur (Tablo 1).

Dolaylı Maliyetler (M_o)

Dolaylı maliyetler, sosyal ve özel maliyetler olmak üzere hesaplanmıştır. Üniversitede okumayı çalışmaya tercih eden öğrenci, çalışması durumunda bir gelir elde edecek ve devlete vergi ödeyecekti. Dolayısıyla, devletin gelir kaybına uğraması bir sosyal maliyet unsurudur. Dolaylı sosyal maliyet (M_{DS}) hesabında, 2005 yılı Devlet Personel Kanunu'nun düşük derecedeki (9/1) genel lise mezunu bir personelin brüt maaş tutarı esas alınmıştır. Bu tutarın dört yıl içinde değişmediği varsayılmıştır. Bu çerçevede, aylık brüt tutarın 12 ile çarpılması ve bulunan sonucunda tekrar dört ile çarpılmasıyla dolaylı sosyal maliyet tutarlarına ulaşılmıştır. Buna göre, dört yıllık dolaylı sosyal maliyet tutarı (M_{DS});

$$\sum_{n=18}^{22} M_{DS} = 832,67 \text{ ₺} \times 12 \text{ ay} \times 4 \text{ yıl}$$

$$= 39.968,16 \text{ ₺ olur.}$$

Dolaylı özel maliyet ($M_{DÖ}$) hesabında, 2005 yılı Devlet Personel Kanunu'nun genel lise mezunu olanlar için gösterdiği en az maaş tutarı, bu konuda daha önce yapılmış çalışmalara paralel olarak vazgeçilen gelir kabul edilmiş ve en az aylık tutarının dört yıl içinde sabit kaldığı varsayılmıştır. Genel lise mezunu personelin vergi ve kesintilerden sonra eline geçen net maaş tutarını önce 12 ile çarpılmasıyla bir yıllık maliyet tutarına ve bunun da tekrar dört ile çarpılmasıyla istenilen rakama ulaşılmıştır. Buna göre, dolaylı özel maliyet tutarı ($M_{DÖ}$);

$$\sum_{n=18}^{22} M_{DÖ} = 528,04 \text{ ₺} \times 12 \text{ ay} \times 4 \text{ yıl}$$

$$= 25.345,92 \text{ ₺ olur.}$$

Toplam Maliyetler (M_T)

Toplam maliyetler için gerekli olan doğrudan ve dolaylı maliyetlerin sonuçlarından yararlanılarak toplam maliyetler hesaplanmıştır.

Toplam özel maliyet (M_{TO}), doğrudan (M_o) ve dolaylı özel maliyet ($M_{DÖ}$) toplamından oluşmaktadır. Dolaylı özel maliyet hesabında, lise mezunlarına ödenen en düşük maaş tutarı ile öğrencinin devlet yurdunda kaldığı varsayılarak en düşük doğrudan özel maliyet tutarı esas alınmıştır. Dolaylı özel maliyet

Tablo 1: Özel Harcamalar

Özel Harcamalar	Toplam Harcama (₺)
ÖSS hazırlığı*	3.096
Giyim**	400 ₺ x 4 yıl
Kitap**	548 ₺ x 4 yıl
Barınma** (Yurt-Kur)	270 ₺ x 4 yıl
Yemek**	240 ₺ x 4 yıl
Ulaşım**	408 ₺ x 4 yıl
Katkı payı***	243 ₺ x 4 yıl
	11.532

* TED (2005)

** Öğrenci Kolektifleri (2005)

*** YÖK (2005)

tutarı sabit, doğrudan özel maliyet tutarı ise hukuk fakültesine göre hesaplanmıştır. Bu çerçevede, doğrudan (Mö) ve dolaylı özel maliyet (M_{DÖ}) verileriyle aşağıdaki formülden yararlanarak hukuk fakültesinde kayıtlı öğrencinin toplam özel maliyeti (M_{TÖ}) hesaplanmıştır:

$$\begin{aligned}\sum_{r=18}^{22} M_{TÖ} &= \sum_{r=18}^{22} M_{Ö} + \sum_{r=18}^{22} M_{DÖ} \\ &= 11.532 \text{ ₺} + 25.345,92 \text{ ₺} \\ &= 36.877,92 \text{ ₺}\end{aligned}$$

Toplam sosyal maliyet (M_{TS}), doğrudan (M_S) ve dolaylı sosyal maliyet (M_{DS}) ile doğrudan özel maliyetin (M_Ö) toplamından oluşmaktadır. Toplam sosyal maliyet hesabında, sadece doğrudan özel maliyet tutarı değişmekte, diğer maliyet tutarları ise sabit kalmaktadır. Buradan hareketle aşağıdaki formülden yararlanarak toplam sosyal maliyet hesaplanmıştır:

$$\begin{aligned}\sum_{r=18}^{22} M_{TS} &= \sum_{r=18}^{22} M_S + \sum_{r=18}^{22} M_{DS} + \sum_{r=18}^{22} M_{Ö} \\ &= 16.380 \text{ ₺} + 39.968,16 \text{ ₺} + 11.532 \text{ ₺} \\ &= 67.880,16 \text{ ₺}\end{aligned}$$

İçsel Getiri Oranı (İGO)

İçsel getiri oranı, maliyetleri kazanç (getiri) eşitleyen iskonto oranıdır ve aşağıdaki formül kullanılarak hesaplanmaktadır (Sheehan, 1973: 13; Cohn, 1979: 97).

$$\begin{aligned}\text{İGO} &= r \\ 0 &= \sum_{t=22}^{60} \text{özel getiri}^t / (1+r)^t - \text{özel maliyet}\end{aligned}$$

Formülde yer alan r içsel getiri oranı, *getiri kazanç farkını* ve M maliyeti göstermektedir. İçsel getiri oranında kullanılan denklemler, $n=1,2,3,4,\dots,38$ gittiği için 38. dereceden bir denklemdir. Matematiksel olarak 38 kökü olduğundan, hem çözümü hem de köklerin irdelenmesi zordur. Bu nedenle, İGO'nun çözümünde özel bir süreç izlenmiştir. Tanım gereği, r 'yi elde ederken, denemeler ile r 'ye farklı değerler verilerek maliyet fayda farkı sıfıra yaklaştırılır. Sıfıra yaklaştıran gerçek oranı bulmak için enterpolasyon yapılır (Akalin, 1980: 132; Akgüç, 2002: 56). Enterpolasyon işlemleri için de Excel programından yararlanılmıştır.

Özel İçsel Getiri Oranı (İGO_ö)

Özel içsel getiri oranı hesabında, özel getiriler ile toplam özel maliyetler yer almakta ve aşağıdaki formül kullanılarak hesaplanmaktadır (Sheehan, 1973: 14; Cohn, 1979: 98).

$$\begin{aligned}\text{İGO} &= r \\ 0 &= \sum_{t=22}^{60} \text{özel getiri}^t / (1+r)^t - \text{özel maliyet}\end{aligned}$$

Burada, toplam özel maliyet tutarı 36.877,92 ₺, sosyal oran (r) %40 olarak kabul edilmiştir. Kamuda avukat kadrosunda görevli personelin emekli oluncaya kadar elde edeceği özel getiriler ve maliyetler çerçevesinde enterpolasyon yapılarak özel içsel getiri oranı hesaplanmıştır (Tablo 2).

$$\begin{aligned}\text{İGO}_{\text{özel}} &= r \\ r &= \%35 \\ &= -36.877,92 + 45.687,75 \\ &= +8.809,83 \\ r &= \%45 \\ &= -36.877,92 + 29.689,09 \\ &= (-) \\ \text{Fark.....} &= 15.998,9 (45.687,75 - 29.688,85) \\ r &= \%35 + [(+8.809,83 \times \%10) / 15.998,9] \\ r &= 0,35 + 0,0550 \\ r &= 0,4050 \\ r &= \%40,5\end{aligned}$$

Sosyal İçsel Getiri Oranı (İGO_s)

Özel içsel getiri oranı hesabında kullanılan yöntem sosyal içsel getiri oranı hesabında da kullanılmıştır (Tablo 3).

$$\begin{aligned}\text{İGO}_{\text{sosyal}} &= r \\ r &= \%25 \\ &= -67.880,16 + 87.692,73 \\ &= +19.812,57 \\ r &= \%30 \\ &= -67.486,16 + 63.417,94 \\ &= (-) \\ \text{Fark.....} &= 24.274,79 (87.692,73 - 63.417,94) \\ r &= \%25 + [(19.812,57 \times \%5) / 24.274,79] \\ r &= 0,25 + 0,0408 \\ r &= 0,2908 \\ r &= \%29\end{aligned}$$

Hesaplamalara göre, hukuk fakültesi mezunu bir personelin özel getiri oranı yaklaşık %41, sosyal getiri oranı da yaklaşık %29'dur. Yükseköğretim yatırımı, bireye toplumdan daha fazla fayda sağlamıştır.

SONUÇ

Eğitim finansmanı, üzerinde yoğun tartışmalar yapıldığı alanlardan biridir. Eğitimdeki bu tartışmaların temelini, kıt olan kaynakların varlığında alternatif yatırım alanları karşısında eğitim için önemli miktarlarda kaynakların kullanılması oluşturmaktadır.

Tablo 2: Özel İçsel Getiri Oranları (%)

Yıllar	Özel Getiriler (₺)	r=%35	Hali hazır Değer 1 (₺)	r=%40	Hali hazır Değer 2 (₺)	r=%45	Hali hazır Değer 3 (₺)
1	4146,24	0,7407407	3071,2889	0,7142857	2961,6	0,6896552	2859,4759
2	8292,48	0,5486968	4550,0576	0,5102041	4230,8571	0,4756243	3944,1046
3	12438,72	0,4064421	5055,6196	0,3644315	4533,0612	0,3280167	4080,1082
4	16584,96	0,3010682	4993,2045	0,2603082	4317,2012	0,2262184	3751,8237
5	20731,2	0,2230135	4623,3375	0,1859344	3854,6439	0,1560127	3234,3308
6	24877,44	0,1651952	4109,6333	0,1328103	3303,9805	0,107595	2676,6875
7	29023,68	0,1223668	3551,535	0,0948645	2753,3171	0,0742034	2153,6566
8	33169,92	0,0906421	3006,5905	0,0677604	2247,6058	0,0511748	1697,4634
9	37316,48	0,0671423	2505,5135	0,0484003	1806,1273	0,035293	1317,0087
10	41462,4	0,049735	2062,1334	0,0345716	1433,422	0,02434	1009,1934
11	45608,64	0,0368408	1680,2568	0,024694	1126,2602	0,0167862	765,59502
12	49754,88	0,0272894	1357,7833	0,0176386	877,60534	0,0115767	575,99625
13	53901,12	0,0202144	1089,5792	0,012599	679,09937	0,0079839	430,34203
14	58047,36	0,0149736	869,17998	0,0089993	522,38413	0,0055061	319,61742
15	62193,6	0,0110916	689,82538	0,0064281	399,78377	0,0037973	236,17051
16	66339,84	0,008216	545,04721	0,0045915	304,59716	0,0026189	173,73463
17	70486,08	0,0060859	428,97234	0,0032796	231,16749	0,0018061	127,30555
18	74632,32	0,0045081	336,4489	0,0023426	174,83255	0,0012456	92,961453
19	78778,56	0,0033393	263,06704	0,0016733	131,81819	0,000859	67,673088
20	82924,8	0,0024736	205,1205	0,0011952	99,111425	0,0005924	49,127469
21	87071,04	0,0018323	159,53817	0,0008537	74,333569	0,0004086	35,575064
22	91217,28	0,0013572	123,80387	0,0006098	55,623759	0,0002818	25,702837
23	95363,52	0,0010054	95,875049	0,0004356	41,537222	0,0001943	18,531826
24	99509,76	0,0007447	74,106318	0,0003111	30,95942	0,000134	13,336247
25	103656	0,0005516	57,180801	0,0002222	23,035283	9,24E-05	9,5806371
26	107802,24	0,0004086	44,050395	0,0001587	17,111925	6,37E-05	6,8716294
27	111948,48	0,0003027	33,884919	0,0001134	12,692911	4,40E-05	4,9213261
28	116094,72	0,0002242	26,029567	8,10E-05	9,4021564	3,03E-05	3,5197223
29	120240,96	0,0001661	19,969774	5,79E-05	6,9556769	2,09E-05	2,5140874
30	124387,2	0,000123	15,302509	4,13E-05	5,1396627	1,44E-05	1,7936414
31	128533,44	9,11E-05	11,713031	2,95E-05	3,7935606	9,95E-06	1,2782272
32	132679,68	6,75E-05	8,9562008	2,11E-05	2,7970954	6,86E-06	0,9099727
33	136825,92	5,00E-05	6,8415423	1,51E-05	2,0603604	4,73E-06	0,6471788
34	140972,16	3,70E-05	5,2213791	1,08E-05	1,5162826	3,26E-06	0,4598554
35	145118,4	2,74E-05	3,9814437	7,68E-06	1,1149137	2,25E-06	0,3264693
36	149264,64	2,03E-05	3,033481	5,49E-06	0,8191202	1,55E-06	0,2315842
37	153410,88	1,51E-05	2,3094402	3,92E-06	0,6013383	1,07E-06	0,1641497
38	157557,12	1,12E-05	1,7569315	2,80E-06	0,4411362	7,38E-07	0,1162663
			45.687,749		36.278,411		29.688,857

Tablo 3: Sosyal İçsel Getiri Oranları (%)

Yıllar	Sosyal Getiriler (₺)	r=%30	Halihazır Değer 1 (₺)	r=%35	Halihazır Değer 2 (₺)	r=%25	Halihazır Değer 3 (₺)	r=%20	Halihazır Değer 4 (₺)
1	4392,5	0,769231	3378,831	0,740741	3253,689	0,8	3513,984	0,8333333	3660,4
2	8785	0,591716	5198,201	0,548697	4820,28	0,64	5622,374	0,6944444	6100,667
3	13177	0,455166	5997,924	0,406442	5355,866	0,512	6746,849	0,5787037	7625,833
4	17570	0,350128	6151,717	0,301068	5289,745	0,4096	7196,639	0,4822531	8473,148
5	21962	0,269329	5915,113	0,223014	4897,912	0,32768	7196,639	0,4018776	8826,196
6	26355	0,207176	5460,104	0,165195	4353,699	0,262144	6908,774	0,334898	8826,196
7	30747	0,159366	4900,093	0,122367	3762,456	0,2097152	6448,189	0,2790816	8581,024
8	35140	0,122589	4307,775	0,090642	3185,148	0,1677722	5895,487	0,232568	8172,404
9	39532	0,0943	3727,882	0,067142	2654,29	0,1342177	5305,938	0,1938067	7661,628
10	43925	0,072538	3186,224	0,049735	2184,601	0,1073742	4716,389	0,1615056	7094,1
11	48317	0,055799	2696,035	0,036841	1780,045	0,0858994	4150,423	0,134588	6502,925
12	52710	0,042922	2262,407	0,027289	1438,42	0,0687195	3622,187	0,1121567	5911,75
13	57102	0,033017	1885,339	0,020214	1154,288	0,0549756	3139,229	0,0934639	5336,997
14	61495	0,025398	1561,82	0,014974	920,7995	0,0439805	2704,566	0,0778866	4789,613
15	65887	0,019537	1287,214	0,011092	730,7932	0,0351844	2318,2	0,0649055	4276,44
16	70280	0,015028	1056,176	0,008216	577,4169	0,0281475	1978,197	0,0540879	3801,28
17	74672	0,01156	863,2205	0,006086	454,4485	0,022518	1681,468	0,0450732	3365,716
18	79065	0,008892	703,0755	0,004508	356,4302	0,0180144	1424,302	0,037561	2969,75
19	83457	0,00684	570,8733	0,003339	278,6903	0,0144115	1202,744	0,0313009	2612,28
20	87850	0,005262	462,2456	0,002474	217,3023	0,0115292	1012,837	0,0260841	2291,474
21	92242	0,004048	373,3522	0,001832	169,0129	0,0092234	850,783	0,0217367	2005,039
22	96635	0,003113	300,8699	0,001357	131,1564	0,0073787	713,0372	0,0181139	1750,431
23	101027	0,002395	241,9583	0,001005	101,5689	0,005903	596,3584	0,0150949	1524,997
24	105420	0,001842	194,214	0,000745	78,5074	0,0047224	497,8296	0,0125791	1326,084
25	109812	0,001417	155,6202	0,000552	60,5767	0,0037779	414,858	0,0104826	1151,115
26	114204	0,00109	124,4962	0,000409	46,66649	0,0030223	345,1619	0,0087355	997,6329
27	118597	0,000839	99,4496	0,000303	35,8973	0,0024179	286,7499	0,0072796	863,3361
28	122989	0,000645	79,33301	0,000224	27,57543	0,0019343	237,8962	0,0060663	746,0929
29	127382	0,000496	63,20487	0,000166	21,15575	0,0015474	197,114	0,0050553	643,9493
30	131774	0,000382	50,29566	0,000123	16,21131	0,0012379	163,1288	0,0042127	555,1287
31	136167	0,000294	39,9786	9,11E-05	12,40865	0,0009904	134,8531	0,0035106	478,0275
32	140559	0,000226	31,74479	6,75E-05	9,488098	0,0007923	111,3626	0,0029255	411,2064
33	144952	0,000174	25,18217	5,00E-05	7,247853	0,0006338	91,87414	0,0024379	353,3805
34	149344	0,000134	19,95789	3,70E-05	5,53147	0,0005071	75,72657	0,0020316	303,4075
35	153737	0,000103	15,80376	2,74E-05	4,217897	0,0004057	62,36305	0,001693	260,2761
36	158259	7,91E-05	12,51436	2,03E-05	3,216278	0,0003245	51,35807	0,0014108	223,2772
37	162522	6,08E-05	9,885701	1,51E-05	2,446595	0,0002596	42,19306	0,0011757	191,0757
38	166914	4,68E-05	7,80991	1,12E-05	1,861273	0,0002077	34,66673	0,0009797	163,5332
			63.417,94102		48.401,067		87.692,72		130.827,81

Türkiye’de dahil birçok ülkede eğitimin temel finansman biçimi çoğunlukla kamusal kaynaklar olup özel kaynakların oranı oldukça düşüktür ve özellikle yükseköğretim hizmeti çok büyük ölçüde devlet tarafından sunulmaktadır.

Eğitim harcamalarının kamusal kaynaklardan karşılanması bazı gerekçelere dayandırılmaktadır. Bu gerekçeler, etkinlik ve dışsallıklar başta olmak üzere çeşitli türde piyasa noksanlıkları, küçüklerin korunması, demokrasiye ilişkin gerekçeler ve ortak değerler arayışı, eğitimin iktisadi büyümeye etkisi, eksik bilgilenme ve adaletin sağlanmasıdır.

Ancak, özellikle yükseköğretimin bedelsiz ya da buna yakın bir biçimde sunulması, etkinlik ve dışsallık amaçları bakımından beklentileri karşılamamıştır. Ortaya çıkan sonuç, yükseköğretim yapılan kamu ödeneğinden, bireylerin topluma göre daha fazla faydalanması biçiminde olmuştur.

Kıt kaynaklar söz konusu olduğu için eğitim harcamalarının, diğer ekonomik faaliyetlerle yoğun bir rekabet içinde olması, kaynakların etkin bir biçimde kullanılmasını ve hangi eğitim kademesine daha fazla yatırım yapılacağına önem kazanmasına neden olmuştur.

Bu durum, tahsis etkinliği sorununu yaratmaktadır. Bu sorunu çözebilmek için eğitim hizmetlerinin fayda ve maliyetlerinin, bireyler ve toplumun tümü açısından değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmeye, tüm eğitim kademelerinin hem özel hem de sosyal faydasını ölçmek mümkün hale gelir. Bu faydaları ölçmek için, bireyler açısından özel getiriler, toplum açısından da sosyal getiriler kullanılmaktadır.

Bu konudaki çalışmalarda, genel olarak ilk ve orta öğretim kademelerinde sosyal, yükseköğretim kademesinde ise özel getirilerin ağır bastığına dair sonuçlar elde edilmiştir. Sosyal getirisi en yüksek olan eğitim kademesi ilköğretimdir. Buna göre, ilköğretime yapılan kamu kaynaklı harcamaların yükseköğretime yapılan harcamalara nispeten artması gerekmektedir. Ancak bu durum, hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkelerde bütçe sınırlamalarını ağırlaştırmaktadır.

Eğitim hizmetlerinin maliyetlerinin artması, bu hizmetlerin belli bir düzeyde sürdürülebilmesi, halkın giderek daha fazla vergi ödemesini gerektirmiştir. Bu sonuç, hizmet maliyetlerindeki sürekli artışlar kamusal hizmetlerdeki genişlemenin sonunu da getirmiştir.

Kamusal kaynaklardan yükseköğretim harcamalarının karşılanması, aşırı talebe yol açarak özellikle yükseköğretimde bir etkinsizlik kaynağı haline gelmiştir. Bu durum, fiyatı sıfır veya çok düşük olan bir malın veya hizmetin talebinin marjinal faydası sıfır veya sıfıra çok yakın oluncaya kadar artacağı biçimindeki basit bir iktisat kuralıyla ilişkilidir.

Çalışmada, hesaplamalardan elde edilen bulgulara göre, dört yıllık üniversite eğitiminin sonucunda bireyin (%41) toplumdan (%29) yaklaşık %10 daha fazla kazandığı görülmüştür. Bu durum, hukuk fakültesinin diğer fakültelerden daha fazla talep edilmesinin nedenini de açıklamaktadır. Nitekim, 1997 yılında YÖK tarafından yapılan araştırmada, öğrencilerin yaklaşık %41’inin hukuk okumayı tercih ettikleri; 2005 yılı ÖSYM verile-

rine göre, hukuk alanının ilk sıralarda tercih edildiği; TED (2005) tarafından yapılan çalışmada da öğrencilerin yaklaşık %17’sinin hukuk alanında okumayı hedefledikleri görülmüştür.

Kişisel açıdan bir prestij sağlayan, daha yüksek miktarlarda tüketim olanağı sağlaması gibi ekonomik göstergelerin hesaplayamadığı unsurlarının da sayısallaştırılmasıyla özel getiri oranının %41’den daha da yüksek olacağı açıktır. Yan ödemeleri, sosyal hakları ve özel kesimde daha yüksek ücret elde edeceği de hesaba katılırsa her iki getiri oranının birkaç puan daha artacağı söylenebilir. Her halükarda özel getiri oranının sosyal getiri oranından daha yüksek olacağı açıktır. Dolayısıyla, dört yıllık bir üniversite eğitiminin sonunda birey toplumdan daha fazla kazanmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akalın, G. (1980). *Yükseköğretim karma malına maliyet-fayda analizi’nin uygulanması*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları No: 444.
- Akgüç, Ö. (2002). *Mali tablolar analizi*. İstanbul: Arayış Basım ve Yayıncılık.
- Aslan, M.H. (2002). Eğitim finansmanının ekonomi politikası ve yükseköğretimde adil ve etkin finansman politikaları. *Liberal Düşünce*, 28 (7), 225-246.
- Aslan, M.H. (1998). *Hizmet ekonomisi*. Bursa: Alfa Basım Yayım.
- Bedi, A.S. & Gaston, N. (1999). Using variation in schooling availability to estimate educational returns for Honduras. *Economics of Education Review*, 18 (1), 107-116.
- Blau, F.D. (1996). Symposium on primary and secondary education. *The Journal of Economic Perspectives*, 10(4), 3-8.
- Blaug, M. (1987). *The rate of return on investment in education in Thailand*. England: Edward Elgar.
- Card, D. & Krueger, A.B. (1996). School resources and student outcomes: An overview of the literature and new evidence from North and South Carolina. *The Journal of Economic Perspectives*, 10(4), 31-50.
- Cohn, E. (1979). *The economics of education*. Cambridge: Ballinger Publishing.
- Coombs, P. & Hallak, J. (1994). *Bir sistem olarak eğitim*. (Çev. Yüksel Kavak & Berrin Burgaz). Ankara: Pegem Yayınları.
- Dalton, J. (1990). Graduate earnings after six years: Who are the winners?. *Studies in Higher Education*, 15(1), 125-132.
- Gölpek, F. (2008). *Adalet ve etkinlik amaçları bakımından yükseköğretimde finansman politikası: Türkiye örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hans, W. (2005). *Internationalization of higher education in Argentina*. USA: The World Bank.
- Hanushek, E.A. (1986). The economics of schooling: Production and efficiency in the public school. *The Journal of Economic Literature*, 24(3), 1141-1177.
- Hanushek, E.A. (1996). Measuring investment in education. *The Journal of Economic Perspectives*, 10(4), 9-30.
- Hertz, T. (2003). Upward bias in the estimated returns to education: Evidence from South Africa. *American Economic Review*, 93(3), 1354-1368.

- Hicks, N.L. (1994). *Eğitim ve ekonomik büyüme*. (Çev: Yüksel Kavak & Berrin Burgaz). Ankara: Pegem Yayınları.
- Kanellopoulos, C. & Psacharopoulos, G. (1997). The analytics of the pricing of higher education and other services in which the customers are inputs. *The Journal of Political Economy*, 103(3), 573-585.
- Kesik, A. (2005). *Yükseköğretimde yeni bir finansman modeli önerisi: Bütünsel model*. Ankara: Maliye Bakanlığı, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı Yayın No:2003/362.
- Le Grand, J. & Robinson, R. (1984). *The economics of social problems*. London: McMillan Press.
- Meuret, D. (2001). *A system of equity indicators for educational systems in pursuit of equity in education: Using International Indicators to Compare Equity Policies*. USA: Kluwer Academic Publishers.
- Miller, S.I. (1977a). Social class and educational outcomes. *Introduction to the Sociology of Education*, 44-72. USA: Schenkman Publishing Co.
- Mora, J.G. & Garcia, A. (1999). Private costs of higher education in Spain. *European Journal of Education*, 34(1), 95-110.
- OECD (2011). *Education at a glance*. Erişim: 17.03.2012, www.oecd.org/bookshop
- Öğrenci Kolektifleri (2005). *Üniversite dosyası*. Erişim: 17.03.2011, www.kolektif.org/index.php?
- Özelli, M.T. (1960). The estimates of private internal rates of return on educational investment in the first Turkish Republic, 1923-1960. *International Journal of Middle East Studies*, 154-176.
- Psacharopoulos, G. & Patrinos, H.A. (2004). Returns to investment in education: A further update. *Education Economics*, August, 12(2), 113-118.
- Psacharopoulos, G. & Woodhall, M. (1985). *Education for development: An analysis of investment choices*. Oxford: Oxford University Press.
- Psacharopoulos, G. (1985). Returns to education: A further update international and implications. *The Journal of Human Resource*, 20(4), 112-143.
- Psacharopoulos, G. (2008). Funding universities for efficiency and equity: Research findings versus petty politics. *Education Economics*, 16(3), 245-260.
- Rozada, M.G. & Menendez, A. (2002). Public university in Argentina: Subsidizing the rich? *Economics of Education Review*, 21(4), 341-351.
- Saatçi, M. (1985). Eğitim yatırımlarının verimliliği üzerine Türkiye için yapılan araştırmalar. *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Temmuz*, 29-37.
- Saxton, J. (2000). Private and public returns. *Investment in education. Joint Economic Committee (pp. 73-85). United States: Psychological Society*.
- Sheehan, J. (1973). *The economics of education*. Dublin: University College.
- Tatlıoğlu, İ. (1990). *Yüksek öğretimde finansman sorunu ve borçlanma yöntemi: Uygun alternatif metotların geliştirilmesi açısından analitik bir yaklaşım*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TED (2005). *Türkiye'de üniversiteye giriş sistemi araştırması ve çözüm önerileri*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Tek, Z. (1987). *Türk yükseköğretiminde maliyet-fayda analizi ve harç uygulaması*. Ankara: Maliye ve Gümrük Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü Yayınları
- Türkmen, F. (2002). *Eğitimin ekonomik ve sosyal faydaları ve Türkiye'de eğitim ekonomik büyüme ilişkisinin araştırması*. Ankara: DPT. Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Yayın No:2655.
- Vedder, R. (2004). Private and social returns to higher education: Some new cross-sectional evidence. *Journal of Labor Research*, 25(4), 677-686.
- Wabu, G. & Schultz, T. (1996). Education returns across quantiles of the wage function: Alternative explanations for returns to education by race in South Africa. *American Economic Review*, 86(3), 584-609.
- Woodhall, M. (1994). *Eğitim ekonomisi: Toplu bir bakış*. (Çev: Yüksel Kavak & Berrin Burgaz). Ankara: Pegem Yayınları No.14.
- YÖK (2005). *Türkiye'nin yükseköğretim stratejisi- taslak rapor*. Erişim: www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/mart2005/b3.html